

ПЪТЯТ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ, ОЧЕРТАН В ЕВРОПЕЙСКИ ДОКУМЕНТИ

Професионалното образование и обучение (ПОО) предлага на младите хора и на възрастните практически възможности за придобиване на умения и квалификация, за да реализира своята мисия в съответствие с принципите на Европейския стълб на социалните права като сериозна защита срещу маргинализацията.

Според Резолюцията на Съвета от 2021 г. относно Европейското образователно пространство до 2030 г. ще сме свидетели на увеличаване на нуждите на пазара на труда от различен набор от квалификации.¹

Придобиването на умения и тяхното своевременно актуализиране е приоритетна задача за подпомагане на подготовката на работната сила за следкризисния период. Новите структурни тенденции на пазара на труда изискват повишаване на квалификацията, преквалификация и подобряване на уменията, вкл. цифровите умения; уменията, необходими за зеления преход и др., както на безработните, така и на заетите лица.

Очаква се ПОО да осигурява нужните цифрови, предприемачески и социални умения, за да бъде в крак с цифровизацията на европейската икономика, със зелените умения и др. Наред с това ПОО трябва заема централно място в политиките, подкрепящи младите хора, които не са включени в образователната система като например информационни дейности, персонализирани услуги по професионално ориентиране, оценяване и валидиране на набора от съществуващи умения.

Ролята на институциите, отговорни за политиките на национално ниво, е да гарантират, че системите за ПОО са адекватни на изискванията на съвременната икономика, като по този начин подпомагат разгръщането на потенциала и насърчават хората от всички възрасти да развиват уменията си в съответствие с потребностите на пазара на труда.

В настоящата брошура в систематизиран вид са представени част от актуални европейски документи - четири *рамки за компетнтност* в различни сфери и две *препоръки на ЕК*, свързани с европейската политика за насърчаване на ученето през целия живот и за подобряване на пригодността за заетост в съответствие с изискванията на икономиката и пазара на труда през 21 век.

¹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:32021G0226(01))

ЧЕТИРИ РАМКИ ЗА КОМПЕТЕНТНОСТ

Европейска рамка за компетентност в областта на зелените умения и устойчивостта (GreenComp)²

Европейската рамка за компетентност в областта на зелените умения и устойчивостта обхваща компетентностите, необходими за екологичния преход. Тя е част от стратегическите действия на ЕК в областта на екологичната устойчивост и усилията за заемането на централно място в системите за образование и обучение на ЕС.

Рамката цели да подпомогне обучаващите се в системата на образованието да развият умения за системно и критично мислене и да обогатят знанията си за околната среда и климата в световен мащаб, така че да бъдат съпричастни и отговорни към опазването на планетата. Рамката отговаря на нарастващата нужда на хората да подобрят и развият знанията и уменията си за устойчив начин на живот и работа. GreenComp е разработена да подкрепя програмите за образование и обучение за учене през целия живот и е насочена към всички учащи, независимо от възрастта и придобитото образование и квалификация.

GreenComp се състои от **12** компетентности, разпределени в **4** области, които могат да бъдат включени в образователните програми:

Област 1: Въплъщаване на ценностите за устойчивост - компетентности: оценяване на устойчивостта, подкрепа на справедливостта, популяризиране на природата.

Област 2: Комплексен подход за възприемане на устойчивостта - компетентности: системно мислене, критично мислене, рамкиране на проблема.

Област 3: Прогнозиране на устойчиво бъдеще - компетентности: разбиране на бъдещето, адаптивност, изследователско мислене.

Област 4: Действия за устойчивост - компетентности: политическо съдействие, колективни действия, индивидуална инициатива.

² https://joint-research-centre.ec.europa.eu/greencomp-european-sustainability-competence-framework_en

Европейска рамка за цифрови компетентности за граждани (DigComp 2.2)³

Европейската рамка за компетентност в областта на цифровите технологии за потребителите осигурява референтна рамка за подкрепа и подобряване на компетентността на гражданите в областта на цифровите технологии.

Рамката DigComp2.2 предоставя общо разбиране за това какво е цифрова компетентност чрез повече от 250 нови примера за знания, умения и нагласи, които помагат на гражданите да се ангажират уверено, критично и безопасно с дигиталните технологии. Рамката е разработена след насоките за цифрова достъпност, тъй като създаването на достъпни цифрови ресурси е важен приоритет в Европа днес.

DigComp и актуализираната версия DigComp2.2 ще продължава да играе централна роля за постигането на целите на ЕС по отношение на повишаване на квалификацията в областта на цифровите умения на цялото население - 80% от населението да има основни дигитални умения до 2030г., което също се планира в Европейския стълб на плана за действие за социалните права.

Рамката взема предвид нововъзникващите технологии като изкуствен интелект, интернет на нещата, работа с големи масиви от данни, нови явления като новите условия за работа от разстояние, които довеждат до нови и повишени изисквания за цифрова компетентност. Налице е също така нарастваща необходимост от разглеждане на екологичните аспекти и елементите на устойчивостта на взаимодействието с цифровите технологии. Новата рамка отчита знанията и нагласите, необходими на гражданите във връзка с този аспект.

В продължение на повече от десетилетие Рамката за цифрова компетентност за гражданите предоставя общо разбиране в целия ЕС и извън него за това какво представлява цифровата компетентност и осигурява основа за формулиране на политиката за цифрови умения,

³ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415>

разработване на учебни програми и оценка на цифровите умения както в сферата на образованието, така и за пазара на труда.

С последната актуализация се цели да се поддържа DigComp рамка, подходяща за учене, работа и участие в обществото. По този начин ще се постигне укрепване на ролята на DigCom2.2 за изготвянето на политики на ЕС и Европейската цифрова стратегия, включително инициативи като Програмата за умения, Плана за действие за цифрово образование и Европейския стълб на социалните права и неговия план за действие.

Европейска рамка за личностна, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене⁴

Личностните, социалните компетентности и компетентността за учене са дефинирани като ключови още през 2018 г. в Препоръката на Съвета за учене през целия живот.⁵

Рамката LifeComp определя набор от компетентности (Таблица 1), приложими към всички сфери на живота. LifeComp включва девет компетентности с по три дескриптора, следващи модела „осъзнаване, разбиране, действие“. Рамката може да се използва като основа за разработване на учебни програми, насърчаващи личностното и социалното развитие, както и уменията за учене.

Таблица 1: Набор от компетентности със съответните дескриптори на рамката LifeComp

Област	Компетентност	Дескриптори
Личностни умения	Самоконтрол	Осъзнаване и изразяване на личните емоции, мисли, ценности и поведения. Разбиране и овладяване на личните емоции, мисли и поведение, включително на стреса. Подхранване на оптимизма, устойчивостта, личната продуктивност и чувството за цел в подкрепа на ученето и действието.
	Гъвкавост	Готовност за смяна на мнението и начините на действие при наличие на нови обстоятелства. Разбиране и приемане на нови идеи, подходи, инструменти и действия в отговор на променящите се условия.

⁴ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/lifecomp_en

⁵ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&rid=7](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&rid=7)

		Управление на преходите в личния живот, социалното участие, работата и обучението чрез правене на съзнателен избор и поставяне на цели.
	Водене на пълноценен живот	Осъзнаване, че индивидуалното поведение, личностните характеристики, социалните и екологичните фактори влияят върху здравето и благосъстоянието. Разбиране на потенциалните рискове за благосъстоянието и използване на надеждна информация и услуги за здравна и социална защита. Възприемане на устойчив начин на живот с грижа за околната среда, собственото физическо и психическо благополучие и тези на другите.
Социални умения	Емпатия	Разбиране на емоциите, преживяванията и ценностите на другите; способност за разбиране на чуждата гледна точка. Отзивчивост към емоциите и преживяванията на другите; осъзнаване, че груповата принадлежност влияе върху отношението на човека към групата.
	Комуникация	Осъзнаване на полезността от прилагането на различни комуникационни стратегии, които са адаптирани към контекста и съдържанието. Разбиране и управление на взаимодействието и разговорите в различен социално-културен контекст. Изслушване на другите и общуване с увереност.
	Сътрудничество	Стремение за принос към общото благо и осъзнаване, че другите могат да имат различни културна принадлежност, произход, убеждения, ценности Разбиране на значението на доверието и зачитането на човешкото достойнство; справяне с конфликти и изграждане на отношения на уважение Справедливо разпределение на задачите, ресурсите и отговорностите в рамките на групата, при отчитане на нейната специфична цел; насърчаване на различните мнения
Умения за учене	Нагласа за растеж	Увереност в собствените и чуждите способности за учене, усъвършенстване и постигане на резултати с работа и отдаденост. Разбиране, че ученето е процес, който продължава през целия живот и който изисква любопитство и решителност. Отчитане на обратната връзка от другите, както и на успешния и неуспешния опит с цел развитие на своя потенциал.
	Критично мислене	Осъзнаване на потенциалните пристрастия и личните ограничения при събирането на валидна и надеждна информация. Сравняване, анализиране, оценяване и синтезиране на информация с цел извеждане на логични заключения. Разработване на творчески идеи, синтезиране и комбиниране на концепции и информация от различни източници с оглед решаване на проблеми.
	Управление на ученето	Приемане на собствените интереси и предпочитани стратегии за учене, включително нуждите от учене и необходимата подкрепа. Планиране и прилагане на цели, стратегии, ресурси и процеси за обучение. Обмисляне и оценяване на целите, процесите и резултатите от ученето и натрупване на знания и умения при установяване на връзки между различни области.

Динамичното развитие на технологиите играе все по-важна роля в редица области на живота, което води до бързо остаряване на уменията, създаване на нови модели на работа и поставяне на дневен ред на необходимостта хората да актуализират своите компетентности през целия живот.

Европейска рамка за предприемачески умения (EntreComp)⁶

Европейска рамка за предприемачески умения предлага изчерпателно описание на знанията, уменията и нагласите, от които хората се нуждаят, за да станат предприемачи и да създават финансова, културна или социална стойност за другите.

EntreComp може да се използва широко и е подходяща за тези, които работят в сферата на формалното образование, неформалното обучение и дейностите за приобщаване, както и в различни по големина организации.

1. За ангажираните с разработването на политики за влияние EntreComp може да се приложи за:

- развиване на споделено разбиране и общ език с всички участващи страни;
- информиране за политики, свързани с образованието, икономиката, заетостта или развитието на общността;
- дефиниране на индикатори за въздействие върху предприемачеството;

2. За заетите в сферата на образованието и обучението EntreComp може да се използва за:

- приспособяване на резултатите от обучението по предприемачество към специфичен контекст;
- създаване на ново или подобряване на съществуващото обучително съдържание и учебни дейности за развитие на предприемаческите компетенции;
- оценка на дизайна на обучението по предприемачество.

3. За младежкия сектор извън формалното образование EntreComp е приложим за:

- проектиране на дейности, които осигуряват практически предприемачески опит;

⁶ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1317&langId=bg>

- помощ на младите хора да разберат доколко са предприемчиви;
- разпознаване на собствените предприемачески компетентности.

4. За стартиращи фирми и предприемачи EntreComp е полезен за:

- разбиране как съществуващите дейности допринасят за развитие на предприемачески компетенции;
- помощ за предприемачите да картографират своите собствени предприемачески компетенции;
- разработване на ново обучение в подкрепа на създаването на бизнес или бизнес растеж, съпоставен с EntreComp компетенциите.

5. За ангажираните с набиране на персонал и управление на човешки ресурси EntreComp може да послужи за :

- помощ при дефинирането на специфични за работата изисквания за компетентност;
- планиране на обучение и развитие на предприемачески стратегии и дейности;
- изграждане на предприемачески екипи.

Препоръки на Европейската комисия относно индивидуалните сметки за обучение и микроудостоверенията

На 16 юни 2022 г. бяха приети две препоръки на Съвета - Препоръка относно индивидуалните сметки за обучение⁷ и Препоръка на Съвета относно европейски подход към микроудостоверенията⁸ с цел стимулиране на ученето през целия живот и пригодността за заетост, които имат за цел да допринесат за справянето с предизвикателствата пред системите за професионално образование и обучение.

Препоръката относно микроудостоверенията за учене през целия живот и пригодност за заетост предлага дефиниция и стандартни елементи за описание на микроудостоверението и принципи за издаването му. Заедно с тези градивни елементи в Препоръката е отделено внимание относно разбирането и признаването на микроудостоверенията в институции, предприятия, сектори и в международен аспект.

Микроудостоверенията и индивидуалните сметки за обучение могат да бъдат важни за хората, които искат да повишат квалификацията си, да се преквалифицират и да получат официално признати квалификации. Това спомага обучаемите да не изостават от бързите промени в обществото и все по-цифровизирания пазар на труда, както и да променят пътеката си за личностно развитие или възходяща социална мобилност.

Микроудостоверенията са особено необходими за междусекторното и трансграничното признаване на по-кратки периоди на учене, което е от основно значение за насърчаване на по-голяма мобилност в Европа. Взаимното признаване на микроудостоверенията в рамките на европейското образователно пространство би могло да бъде стъпка към улесняване на автоматичното признаване на квалификациите в по-общ план. Микроудостоверенията

⁷ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(03\)&qid=1658306987916&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(03)&qid=1658306987916&from=EN)

⁸ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(02\)&qid=1658307130865&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(02)&qid=1658307130865&from=EN)

следва да играят подкрепяща роля за свързването на самостоятелното и неформалното учене с формалното образование.

Индивидуалните сметки за обучение, заедно с микроудостоверенията, са предназначени да направят ученето през целия живот по-приобщаващо и финансово достъпно. Възможностите за избор чрез индивидуалните сметки за обучение не следва да се ограничават твърде тясно до нуждите на пазара на труда, а следва да служат за овластяване на гражданите, като им позволяват да правят индивидуален избор и създават възможности за самостоятелна заетост и предприемачество.

Държавите членки следва да дадат приоритет на правото на обучение в индивидуалните сметки за обучение за нискоквалифицираните възрастни, за хората с увреждания, учащите се в неравностойно положение, за лицата от уязвими или маргинализирани групи, бежанците и живеещите в отдалечени или селски райони, както и да установят ясни критерии за тяхното разпределение.

Предоставянето на ресурси за услуги за ориентиране и консултиране ще помогне на възрастните и на младите хора да идентифицират и сертифицират уменията и компетентностите, които са придобили чрез неформално учене, и да ги насочат към възможности за по-нататъшно развитие. По този начин микроудостоверенията ще се превърнат в инструменти за приобщаване и преодоляване на съществуващите неравенства по отношение на достъпа до повишаване на квалификацията и преквалификация.

Допълнителна информация по темата за развитието на професионалното образование и обучение можете да откриете на страницата на Центъра за развитие на човешките ресурси – www.ecvet.hrdc.bg - Национална агенция по Програмата „Еразъм+“

Изданието е подготвено от Националния екип по професионално образование и обучение в България. Създаването на тази брошура е с подкрепата на Европейската комисия. Настоящата публикация отразява единствено възгледите на авторите и Комисията не носи отговорност за начина, по който може да бъде използвана съдържащата се информация.

Онлайн брошура 2022